

THE WAY

"AND THOU SHALT TEACH THEM THE STATUTES AND THE LAWS, WHEREIN THEY MUST WALK"

Published by the Kehilla of Toronto in the interests of Kashruth and traditional Judaism.

No. 3

August, 1940

TORONTO, CANADA

HISTORICAL EVENTS IN JEWISH HISTORY

NINTH of AV 3830

NINTH of AV 5700

1870 YEARS SINCE THE DESTRUCTION
OF OUR TEMPLE

The ninth day in the month of Av; Tisha B'Av is the most tragic of all occurrences in Jewish History, the most drastic syllable that is uttered by each and every member of our nation. There is not a gloomier day in our History than the Ninth Day in Av, which marks the destruction of the Temple. The day that brought about the disappearance of our Independent National Torah life.

That day marks the beginning of the extended era of Jewish sufferings and wanderings that exist unto this very day. Persecution, pain, poverty and hunger have been forced upon our nation during the hundred years of our exiled existence.

And so, on the eve of this day we sit sunken in gloom mourning that "destruction". Not only do we despair of that awe-inspiring House of G-d that was destroyed but even more so do we mourn the loss of faith driven from Jewish Hearts and the weakening of faith in a harmonious "national life."

Until then we had been persecuted physically, but the Jewish Soul and Spirit, however remained sound and the Jewish masses, as yet were not separated from their Temple. Tisha B'Av the atrocious act was committed by the enemy who destracted the Temple and thus wounded the Jewish Soul; tore the nation from its anchor.

For generations that day has observed as the "Mourning Day of the Temple", however this sadness is mingled with the hope that G-d will deal more kindly with us. We ourselves must also assist in the redemption of our people by our own tireless efforts.

For not sincerely will those tears of mourning be shed, if we will do nothing towards the re-establishment of our nation. To re-build the House of G-d, that we destroyed because of the alien culture and practise that replaced the Jewish conscientious life.

Our hands, (our efforts) must assist the Jewish Heart to regain the Jewish Spirit. Our hands must reach our helpless children, in those terror-stricken countries. Then will our supplications be heard, our prayers answered.

Let that cry of woe of our tormented brethren, extend to our hearts and hands.

That will be our contribution to the revival of Israel!

NACHAMU, NACHAMU AMI!
COMFORT YE, COMFORT YE, MY PEOPLES!

Our greatest prophet Isaiah not only intended this exclamation to comfort his conquered defeated nation but also to alleviate their misery by depicting their errors and enumerating their duties, which if fulfilled would ultimately result in their salvation.

Jews are not merely a people, with duties and loyalty towards their own nation, but must bear in mind their obligation to humanity at large. In our own ranks, we must lead a life of co-operation devoid of aversion and hate which are the destruction of every community. The high standards of Ethics and Morals set down by our forefathers must be upheld by the Jewry of to-day. Such a Jewish Nation would serve as the example to the entire world.

Jews have sinned towards their G-d as well as towards their own brethren and thus were punished severely. Their own country was taken from them. They were compelled to exist in exile and the enmity amongst themselves estranged them from their tradition.

These conditions however will not and cannot exist amongst Israel. Jewish instincts have been created for loftier ideals. The indifference to Jewish life will cease. Spiritual elevation and sincere effort for the re-establishment of a sound Jewish life will be the impetus for the rehabilitation of our Holy Land.

Thus Isaiah comforted his nation;

To brotherly love and to a traditionally Jewish Renaissance.

FIFTEENTH DAY OF AV.

In ancient times, when Jews inhabited their own country, the fifteenth of Av was a festive celebration. One of our great Sages recorded that in this day all Jewish girls of Jerusalem promenaded in white dresses which they borrowed from one another. This was to demonstrate the equality and sorority amongst Jewish daughters. Many marriages were also performed that day.

We have entirely forgotten such festivals and we have neglected the education of our daughters. We must implant in her the love of a "traditionally Jewish life" to enable her to comprehend the fraternal attitude that existed between rich and poor. Many would-be loyal Jewesses have been lost to our nation because of the lack of this upbringing.

To restrict Jewish knowledge to our boys only is to commit a major offense towards ourselves as well as towards our nation.

Let the fifteenth of Av, the ancient celebration again be renewed, by giving our daughters an adequate Jewish Education to restore them to our People!

J. I. W.

הַדָּרֶךְ

HADERECH (THE WAY)

PUBLISHED BY THE KEHILLA OF TORONTO

EDITOR ..... JACOB I. WOHLGELENTER

For Correspondence

HADERECH (The Way) 183 Beatrice Street, Toronto

OFFICERS OF THE KEHILLA OF TORONTO

President	J. LEVINE	Vice-Presidents .... M. SHAPIRO
Treasurer	J. KOFMAN	A. TANENBAUM
Secretary	S. A. KURTZ	M. KOROLNEK

Mizrachi Convention

The Editorial Board received a Hebrew invitation to the Canadian Mizrachi Convention, which will be held in Montreal, Aug. 17, 18, 19.

The appeal to the readers reads as follows:

Dear Friend:—

In accordance with the decision of the Vaad Hapoel the Annual Convention of the Mizrachi Organization of Canada will be held at Montreal, from Saturday (Shabbas Nachmu) night, August 17th, through Monday afternoon, August 19th, 1940.

The present crisis in the life of our country and people makes this gathering of paramount importance to Mizrachists in particular and Jewry in general.

We must concern ourselves not merely with the problems of Eretz Israel but must find a way for strengthening Torah and Jewish consciousness in Canada.

The achievement of unity in the Zionist ranks and harmonious co-operation of all parties on behalf of Eretz Israel will be one of the gravest problems facing this Convention.

You realize that this Convention is fraught with the greatest importance. We call upon you in the name of our Holy Torah to do all in your power to arouse all Torah loyal Jews in your community to rally around our banner. "The land of Israel for the people of Israel, in accordance with the Torah of Israel."

Every congregation and religious society should join as a body the Mizrachi ranks, and elect delegates to the Convention. Individual Jews should be urged to become members now.

Write to the Convention office, 5215 Hutchison Street, for additional information, but, please, do not fail to heed this personal appeal to you to do your utmost to make this Convention a real success.

With Mizrachi greetings,

MIZRACHI ORGANIZATION

Rabbi Hirsh Cohen, Hon. President

J. J. Albert, President

Nathan Levitsky, Secretary

G. Michalevsky, Chairman, Arrangements Com.

CALENDAR

ROSH CHODESH AV — August 5th
SHABOS CHASON — August 10th
TISHA B'AV (fast day) — August 13th
SHABOS NACHAMU — August 17th
CHAMISHO OSER B'AV — August 19th

Time for lighting of Sabbath Candles

Friday August 9th	— 8.18 p.m.
"	16th — 8.08 p.m.
"	23rd — 7.58 p.m.
"	30th — 7.46 p.m.

(DAYLIGHT SAVING TIME)

WATCH CAREFULLY FOR THE SIGN WHICH READS "VAAD HAKASHRUTH OF THE KEHILLA OF TORONTO"

as it has been brought to our attention that similar signs, but without the words *OF THE KEHILLA OF TORONTO* have been distributed by some irresponsible party.

BE SURE THAT THE MEATS USED IN YOUR SUMMER RESORT WERE PREPARED UNDER OUR SUPERVISION.

For information regarding matters of Kashruth or other religious questions communicate with

Rabbi Joseph Weinrib, 478 Palmerston Blvd. LO. 8400

Rabbi Jacob Kaminetzky, 80 D'Arcy St. WA. 5449

THE FOLLOWING BUTCHERS ARE UNDER SUPERVISION OF THE VAAD HAKASHRUTH OF TORONTO

KUPPEL ABRAMS	Kensington and St. Andrew	WA. 6903
H. ABRAMS	2 D'Arcy St.	EL. 7962
I. BERLIN	22 Baldwin St.	MI. 8119
Mrs. BERLIN	30 St. Andrew St.	WA. 4942
R. BERKAN	707 Queen St. W.	WA. 1397
K. GREENSPAN	12 Kensington	WA. 1388
K. GREENSPAN	7 Brunswick Ave.	KI. 8375
K. GREENSPAN	Harbord and Brunswick MI. 9918	
I. COHEN	384 College St.	MI. 4847
J. COHEN	996 Dundas St. W.	ME. 7253
J. COHEN	2c Kensington Ave.	WA. 5089
M. GOLDMAN	397 Spadina Ave.	WA. 8944
Z. GOLDMAN	38 Kensington Ave.	WA. 2116
M. HOLTZMAN	234 Augusta Ave.	
A. JACKSON	217 Parliament St.	EL. 0024
S. LABER	195 Harbord St.	LO. 9732
MRS. LENCHNER	45 Grange Ave.	EL. 5637
W. MARTIN	Harbord and Brunswick MI. 9161	
NAFTULY'S Butcher Shop	374 Spadina Ave.	WA. 4103
A. SILVERSTEIN	7 Kensington Ave.	WA. 6924
S. WINBAUM	644 College St.	LO. 9889

דער קאלענדאר

ליכט בענטשען:

די פָּלֶג עַנְדָּע בּוֹטְשָׁרָם זַיְנָעָן אָונְטָעָר דָּעָר
הַשְׁנָחָה פָּוָן וְעַד הַכְּשָׂרוֹת

9603	קעניזינגטן און סט. ענדריין וויא.	ה. א. אייבראם
7962	על. ד'ארסינ סט.	א. בערלוין
8119	מי. באלוריין סט	ברדו. בערלוין
4942	וויא. טעלעפֿאן אונדרו סט.	ד. בעניאן
1397	וויא. קומן סט. ווועסט	ג. גוינשפֿאן
1388	וויא. קעניזינגטן יעוו.	ק. גוינשפֿאן
8375	קי. באָאנזוייך יעוו.	ק. גוינשפֿאן
9918	הארבעארד און בראנזוייך מי.	י. קאָהען
4847	קאלעדיש סט.	ג. קאָהען
7253	מע. דאנדעס סט. ווועסט	ג. קאָהען
5089	וויא. קעניזינגטן יעוו.	ט. גאָלמאָן
8944	וויא. ספֿעדיעינע יעוו.	ז. גאָלמאָן
2116	וויא. קעניזינגטן יעוו.	ט. הַאלצמאָן
		א. דישעקסּאן
0024	על. פֿאָרְאלְאָמְעָנטן סט.	ס. לאָכְעָר
9732	לא. הַארְבָּאָרד סט.	מרט. לענטשְׁנֶעֶר
5637	על. גְּרָעֵנדִישׁ יעוו.	ו. מְרָטְשִׁין
9161	הַארְבָּאָרד און בראנזוייך מי.	ס. ווֹנוֹבָאָוט
9889	לא. קאלעדיש סט.	נְפָתְחִילְסְטִיר שָׁאָפּ
4108	וויא. ספֿעדיעינע יעוו.	א. סיּלוּעָרְשְׁטִין
6924	וויא. קעניזינגטן יעוו.	פֿאָרְ וּוֹלְעָעַס אַיְינְפְּאָרְאַץְעַס וּוֹעֲגַע בְּשָׂרוֹת אַדְרָעַ רַעֲלִינוּעַז אַנְגָּלְעַנְגָּהְיַיטָּעַס וּוֹעֲדַעַט זָר צָה
		הָרָב יוֹסֵף וּוֹיְנִידָּר, 478, פֿאָלְמָעָרְשְׁטָאָן; טַעַלְעַפְּאן אַמְּבָאָרְד, 8,400 הָרָב יַעֲקֹב קָאמְעָנֶצְקִין, 80, דִּארְסִין, טַעַלְעַפְּאן וּוֹיְזָעָרְלִין, 5,449

בריף קאסטען: —

היסטורייש מאמענטיזו פון דער אידישער געשיכטע

טראיידיזאנעןעל אויפשווואנג. איז די טרייסט א שטארקע, די האפנונג
 א גוּרְשָׁא (פארטוציאעונג פון דער ערעדער זויט)

חמשה עשר באב
או ארבע עשרה אידישער י

דער פֿאָפְּצַענְטֶר טָאג אַין הוֹדוֹש אֲבָאוֹ אַין גָּאָר פְּרוּעָרְגָּעָן,
זִוְּטוּן, וּזְעַן דָּאָס אַידְּרִישָׁ פָּאָלָק הָאָט אַוְהָ זָוִן בָּאָרְעָן גַּעֲלָבָט, גַּעֲוָעָן
איינְגָּר פָּזָן דֵּי שַׁעַטְפָּע יְוִים טּוּבִים.

אַינְגָּר פָּזָן דֵּי נַהֲרָטְמָן תְּנָאָם דָּעְרִיזְוּלָט; אָז אַין דָּעָם טָאג זָוָעָן
דוֹ אַידְּרִישָׁ פָּעַטְבָּר פָּזָן וּדְרִישָׁמָן אַהֲרָוּנְעָנְגָּנָן אַין גַּעַבְדָּטָמָן קְלִינוּן
הָרָאָס נִוְתָּן פָּאָרְשָׁעָמָן דוֹ וָאָס הָאָבָעָן נִוְתָּהָאָט קְיָין אַנְשָׁעָנָן
דְּגַעַן לִיְּדָרָעָה. דָּאָן יְוִינְגָּן אַרְלָאָגְּנָגָן גַּעַשְׁלָאָסָן גַּעַוְאָרָעָן אָן
גַּרְוָעָשָׁן וּמָסְטָב אַין דָּעְמָאָט עַווּוּן.

פָּרָגְנֶעֱשָׁן זַיִוָּעָן גַּוְואָרָעָן אוּלְּגָעָן מַיִם טֻבָּים יְבוּם אִידְישִׁישׁ פָּאַלְקָה, מַהֲאַטָּה פָּאַרְכְּבָלְסִינְגּ דַּידְעָצְחָוֹנְגּ פָּזּ דַּי אִידְיוֹשׁ טַעַכְתָּה מַהֲאַטָּה זַיִ נַטְמָעָדְזִוְוָונְגּ מִיטּ לְבָעֵב צָמֵפְּאַלְקָהּסּ לְבָעֵן יוֹפָאַדְזּ שְׂפִיּוֹן דַּי אַבְּצָחָהָגּ פָּזּ אַדְמָאַנְשּׁ צְוָאַמְעָלְבָעָבּ פָּזּ אַרְים אַן דַּיְוָה, אַוְזָהּ מַעְן אַבְּנָעָרְזָהּ פָּזּ אַדְיָשִׁישׁ פָּרָיוּן פָּזּ אַנְטְּרָבְּלָעָן לְבָנְיָעָן אַדְיָשִׁישׁ לְבָעַבְן.

עַם אַיִן אַדְוּמָרְטָהּ טַעַת פָּזּ דַּי וָאַסְמִינְגּ, אַו דַּעֲרִצְיָהִינְגּ אַיִן נַאֲרָפְּאַר אַיְנְגָלָהּ, אַזְנְכָעָר דַּעֲרִצְיָהִונְגּ אַיִן נַטְמָעָדְזִוְוָונְגּ. דַּי וָאַסְמִינְגּ אַזְוָהּ אַזְוָהּ נַאֲרָפְּאַר אַיִהָה דַּעַם נַעֲמִיתּ, אַגְּיָינְאַן פָּאַרְכְּבָעָן אַנְטְּקָהָבָעָן זַיךְ אַזְנְכָעָר דַּעַם נַאֲצָעָן אַדְיָשִׁישׁ פָּאַלְקָהּ.

(עַס וָעוֹת נַאֲרָפְּאַר אַזְוָהּ אַיְסְקוּמָעָן באַהֲנְדָלָעָן דַּי פְּרָאַנְעָ אַיִוָּה אַבְּרִיטְעָמָן (אַגְּנָעָמָן)).

אַגְּלָה דַּעַרְמָשָׁה עַשְׁר באַבָּ, דַּעַרְמָאַכְּלָעָר פָּרָיוּן יוֹם טֻבָּם צְרוּרָה באַגְּנִוּסָהּ וְעַרְעָהּ. לְקָמְרוֹגּ גַּעֲבָן דַּעַרְאַוְוִישָׁר מַאֲכָלְבָר דַּי גַּעֲהָרְגָּוּגּ דַּעֲרִצְיָהִונְגּ, אַסְמָאַר אַזְמָאַר אַדְיָשִׁישׁ פָּאַלְקָהּ לְבָעֵב צְוִיקָהָרְגָּוּגּ

שחיטה און כשרות

(פרק ו' רצון פון דער צוועטער זויט)
 מהזקתן באדייטן אַטְהִילָּעַ פָּנָּן דָּעַר צוועטער זויט)
 הנערם ושהקח פָּנָּן אַטְהִילָּעַ, אַגְּנָצְיעַ, גַּעֲוִוָּסֶעָ הסכמה פָּנָּן יְקוּמוֹ
 זיך. דאס ברענטט צוֹ דָּעַר בָּהֵנָּה פָּנָּן אוִישׁ כל השוויטים אוֹרוֹת
 רְזִיסְעָן זוֹר. דאס אַראָדָאַקְסָעַ אַודְּשָׁע לְבָכָן וּוְרטָשְׁ בְּעֵל
 מִירְבָּה וְאַסְּטָהָאַדְּרָאַקְסָעַ נָאָר עַפְסָמָן כּוֹמְעָלָי, שְׂרָגָנָטָן וְלִיאָרָאִים אַזְּנָן
 דָּעַר עַפְנָטְלִיכְבָּקָוִיטָן צוֹ אַדְּרָיוֹנוֹגָן דָּוָן אַנְטָרָעָסָעָן פָּוֹן עַקְרָיוֹדוּרָעָסָעָן
 קַעַמְפָטָן בְּלוֹמְדָרְשָׁתָן גַּעֲנָעָן קָאַרְפּוּצְיעַן, קַעַמְפָטָן פָּאָר דָּעַמְאַקְרָאַטְיעַן, פָּאָר
 יוֹשָׁה, אַזְּוִי אַרוֹם וּוְרטָשְׁ אַדְּרָאַלְיְוָוִיטָן אַוְן בְּרָהְמָנוֹתָן דִּיגְּ צַוְּשָׁמָעָן
 טְעַרְתָּה דאס אַגְּנָצְיעַוִּוּתָן אַראָדָאַקְסָעַ אַודְּשָׁע לְבָכָן אַזְּוִי וְטָבָן
 דָּאַרְטָסָן אַגְּנָעָן מִירָן, יוֹי לאָגָן דָּי אַראָדָאַקְסָעַ אַודְּשָׁע וּוְעַלְעַן זְדָךְ
 נִוְתָּה עַטְסָטָן אַרְטָרָאַכְּבָּן, מִוְּתָּה אַפְּעָנָעָן אַוְגָּזָן אַרְמָקְלָעָן וּוְעַנְגָּן דָּעַר
 דְּבוֹרָהָעָן סְכָנָה, צְשָׁוְמָעָרְגָּן בְּנוֹתָן אַדְּוִינָהָן גַּוְלָּהָן, וְאַסְּטָהָאַדְּרָאַקְסָעַן
 בְּשָׁר מַהְלָקָתָן בְּהַרְבָּנָעָן, וּוְרטָשְׁ אַוְתָּה דָּעַמְאַקְרָאַטְיעַן אַזְּנָן
 תְּמִיד הַעֲרָשָׁן בְּאַסְּמָן אַזְּנָאַדְּכָיָעַן.

די גויסטונג פערעד פון דעליגזען אידענומ, צוועשן זי די
סטען רבענן, פערעד אונ ערקסן פון דעם ארטאָדאסיכישן הנוּ
זונ זיך לאָצעטטעס פֿאַרְאָזֶעָלְעָט אָזֶן פֿאַרְאָזֶקָאָווִין אוֹפֶן רוח פון
להַחֲקָוק הַתְּרָהָה וַיהֲדוֹתָה, אָז בְּשַׁלְּכָסָן אַנְצְּחוּבָן אַטְּמָאִיכָּעָט

高 途 客

* * *

די קhalb האט ארכוינשיקט צו אלע קhalb דעלענטען אבעזם
ען ביבלאך צו שאפען אַהֲרָאָבָע אַבְּגָנָעָטָן פָּאָר דער קhalb צייז
דֶּרֶךְ." בָּאיַז צו האפען, אז אלע דעלענטען וועלען פְּלִישָׁן
הוב זומע איז אוֹזָה וְאַרְפָּנָעֵילְיָונָט גַּעֲרוֹעָרָן זְוִין וְעוּלָמָן
דָּשְׂלִיכָּנָעָן מִסְתָּר גַּוְשָׁטָן כָּאֵס פָּאָרָאָטוֹזָאָטָהָרָקָיִם
טַלְאָקְכִּיִּם. אָס צו מאפען דָּיְקָצְעָן פָּאָר גַּעֲרָדָגָעָן דָּרְפָּאָלְגָּן
בְּגִיאָה.

עשוין רודסער אוון טראקער געווארען; העבר האון זיך העדרער
עדער געווין פון דער מאמע דרכַ אונַ עס האבען דערעהרט אונַ
אוזעיכען, ואס קייזער אווירען יונען פרער אונַ ערשבאט געווען. עכַ
האבען שיין דערפלט אונַ דר, ואס האען זיך שיין עהאט
וועגַז, ווועיגט צו עוועער נישן לאנדער אוון אומַ פערטען אינַפְּלָסְטוּוֹבַן.

עד הארציזנסנדער גוויזין פון דער נאנצע מונגענעם אטז
האט זיין אפקלאגן געלאנגן, און וווען יעדער מיטאליד פון אודישען
פאלאק וואו ער געפינט זיך נאה ווועט די יאמערלאכע שמעלעגן איז
ויז אידיגנאפען פהעלעדיין וויא פאטע צו אָרְעַן קִינְדָּה, ווועט דאס

בכה אמר ח': קול ברמה נשמעו, נהיו בכוי מתרורין, רחל מבכיה על בניה כי אמרה להן חנתם על בניה כי איננו, בכה אמר ח': מנען קומין מבכו גו' ושבון בעניהם לגבוקם.

הדר עזווין פון דרכ' אמרע רה' וועט אופហעדען דאס', וועט ושב
בגוט נגבומ', אירע גאנדר מוזען קראן זווערעד אידשע גאנדעיז
קומוין אום דער יאמירלאכדר געוויזן זאלך מאיר ניט בעהרטס וורהען...
צורך צום אידענומט, צוריך צו אידעריך, איזוי דאריך, וועט דאס'
הדר רוח פולס איצטטען פאלאטען, וועט אטס געהעהן,
פאטאעריען, וועט דער מאכע רה'ם געוויזן אין פרויד פראוואנדען
וועדרען....

לעכטנען אוין עסבורו פֿאַךְקָן, ניו דושוויזו, אַפְּגַּנְּוֹעַהַלְּטָעַן
בְּנֵוֹאַרְטָן, דוּ יַאֲדִיבָּכָּבָּשׂ פְּאַזְוָאַמְּלָנוּן, פָּוּן, בער אַרְמוֹנָאַדְּקָמְשָׁאָר גַּוְּנוּנוּ

ארגון איצ"ע "יאנג איזראעל" אונטערן פארויז פון משה האנזה

אויף דעם באנקעט אויז אויסגעעהרט געוווארען איינדרוקספֿולע
בעבעט ווועשו בעם איזטמונשן מאכ פֿט אידושטומ

געראדעט האט דער באואו אומטען שריפטשטעלען גדלו' בובלייך, אונז אונזשטיין אונזשטיין גאנזאָנטן.

"פראנקייך האט פאלראדען, ווילז זי האט געהאט צו ווינוינע זונגען. די אידישען ואפען אין אונגעער איזיביגען אמאט זוינען תורה אונן אדרשקיים. מרד מוווען האבען אסך פון אס די ואפען זי. קאנגען זונגען גענדן דו זומס ווילען אונז פאנרניכטען. די רטרט אדראסקען פאלקן זונגען בעסער באושאפענטן ווילען דודען טוילען פון אודישען פאלקן זונגען זי. זונגען די "געפאנציגער דוריוועזס" דורך וועלכען דאס אידישען זונגען זי."

ש. פאַלטערן
אָזֶיך אַין פֿאַרְאָנְגָּן גַּעֲפִינְט וֵיך אַזְוִיְּגָן פּוֹן "אַגְּנָג אַיְּרוּאַל",
וּולְכָּד אָזֶיך פֿאַרְאָנְגָּן זַיְּן טַעַמְּגִינְקִים אַיְּן אַידִּישָׁן צַעַנְתָּה, בְּדָאנְזּוּסְקָה,
עַזְוּבָּנָה, אָגָּנְטָרָה דְּרָעִילְטָוָן פּוֹן דָּוּגְּנָע אַידִּישָׁן גַּעַלְעַטָּה. אָזֶיך
גַּאֲרָאוּן-ה, דָּבָר גַּוְמָאָן, ۸.

קלאנס און ווינט, שווייט און בעט אוּפַן בומען גורל פון אוּולד
געמאכט כיוין הווי, פאָרבערענט מײַן הילך. און זוֹ פֿאָרטְרֶובָּן צְוּוּשָׁע
דוֹיֵ פֿעלְקָעָר, ווֹיִ צַוְּ קְנָדָעָר, וּאָס וּוֹיְנָעָן פֿאָרטְרֶובָּן גּוֹעוֹרָעָן פֿוֹן
טַמְבָּעָןְסַ פֿישַׁ... דָּאָן וְאָגְדָּעָתָן דַּיְ מאָמָע אַיעָבָר דוֹ וְסַטְעָן פֿעלְדָּעָר,
געמאכט כיוין הווי, פאָרבערענט מײַן הילך. און זוֹ פֿאָרטְרֶובָּן צְוּוּשָׁע

זיו מוט, אופטן גור פון פאלק יישוב.
אנו איזו גיטען זיך צו האבן אלעל מענעם טערערן איזו איזו אונגעלאַ
שנידיען זיך דורך אי דאלע עגען ניטסערעד געלעהָ, רווייסן זיך אידוייס
שפון די פארשיינען אידישע גנטאָס. קומען זיך אוניגו איזו איזו
הוּהוּהוּהוּהוּ אַבְּלָעָן פְּנִיקְטָן בֵּי דֵי הַיּוֹיָן טְוַעֲטָן אַנְגָּשׂ הַיּוֹיָן

שְׁחִיתָה אֲרוֹן כְּשֶׁרוֹת

שהותה און כשותת זוינען די היפות ימודות, די היפות עקרונות, וואס האטטען צווארמען דאס ערליגיעש אידערנטום איזה דער וויט יומ, שהותה און כשותת זוינען די היפות בעדרים וואס דערלהטן און בנדערן צווארמען דאס בסיע אידערנונגראכטן פון דער אלטער הייט אדרשטייט מוטן פלאכען אויבערעלעטליכען אדרשטייט איזה דער נונט אַדְרֵשְׁטִיָּט, נונט אַדְרֵשְׁטִיָּט.

או שחייה און בשורה, צי עם איז געכומען מהווים לכתנה ישראל, פון אונגעראָט אַרְבּוֹסֶעֶן שונאים, אַדְרָר פון אַנְגְּלִיךְן, פון אַנְגְּלִיךְן גַּעֲנֵה צִוְּשָׁעָטֶר אַזְמָעָטֶר, אַזְמָעָטֶר אַזְמָעָטֶר אוֹוְוְרָאָטֶר הַיִם נָאָה, אַטְרָאָטָן גַּעֲנֵה אַדְרָר פון אַוְוְוְרָאָטֶר וְיַסְפֵּן, אַטְעָנָטָס אַוְוְדָה דִּי הַוּסֶט יְסוּדָה פון

קיוון שום נבעם פון דער הוֹהָה, ווערט ניט איזו ברויט באַזְעָט האַנדָעלָט איזן אַנוּנָעֶל תלָמֶד, פּוֹסִיקָם רָאשָׁנוֹים ואַחֲרָנוֹים ווי שָׁהָטוֹת. קיוון שום נבעם ווערט ניט איזו שְׁמָארָק אַפְּנָעָהִיט איזן איזו ניט איזו פֿאַפְּלָעָר צְוִישָׁעָן אַיְדּוּשָׁ פָּלָסָם מְאַסְעָן ווי שִׁיטָּה.

בקייזר — שחיטה און בשרות זיינען ניט בלוייז די הופט עיקרים פון דער אידישער אומנה, איגענארטיגע כחות וואס שטארקען אונז

בן איש

(הנתקה אגב יתירוגותנו)

דארט אין מורה, אין יונצע הומטרארען הייליג לאנה, וואָס אַנְגָּעָר אַרְגָּעָלֶן האבען זוייעגען ואַנדְאַדְוָונְגָן דָּרְכָּגְעָמָבָךְ, שָׁטוֹיִיט זוּיס טָווּזְנָטֵר יָאַשְׁעַן אַן אַיְנוֹמָאַטָּר קָבָר פָּוּן אַנְטָרוּיד מָוְתָּר, וְאַסְּפָּלְעָמָן אַן דִּי שְׂטָלָע אַוְעֲזָעָטָן אַן האַרְצִינָעָה תְּפִילָה אַין דַּי הַיְּוָמִין הַמְּלָעֵן שְׁפָעֵן, אָזָּק יַי זָּאָל יוֹן פָּוּן דִּי, וְאָסְּמָאַזְעָן דָּאַס אַרְדִּישָׁעָה פְּאַסְּלָעָה שְׁפָעֵן... וּוֹן אַרְעָד הַיְּעָם טָרְעָנָן זִוְּנָעָן אַרְדָּר גַּנְּתָּלָאַקְּסִים נְעַקְּמָעָן, אַזְּוֹן זָּוִיכָּתְּ קָנְדָּעָר באַשְׁקָנְצָן גַּעֲוָהָעָן, אַכְּבָּר דָּרְמָאָר

פָּרְמַעַד צִנְוֹתָרְגָּמָן פָּרוּ רָחָב
דִּינָעֶג הַעֲטָה אַכְּבָר גְּרָאָבָעָן אַזְּבָרְגָּה אַזְּבָרְגָּה
וְעַגְגָּה וְאַסְמָךְ פָּרְטָה בְּתָה לְחָםְהָם דָּרְעָרְגָּה יְמָנָה מְוֵת צְשָׁעָרְגָּה
אַזְּבָרְגָּה אַזְּבָרְגָּה אַזְּבָרְגָּה אַזְּבָרְגָּה אַזְּבָרְגָּה אַזְּבָרְגָּה

"והודעת להם את
הדרך ילכו בה"
(שכיות י"ח, ב.)

וְיַעֲשֵׂה יְהוָה כָּל־אֲשֶׁר־יֹאמְרָה לְךָ

היסטוריישן מאמענטען פווע דער אידישער געשיכטער
וואו יאנק ווילט ווועגןגענטער

פרק י' יעקב יצחן ונאחלגנא ערננטער

ג'יליאנקלאכע אידיש פאלקן, אויפֿזְבּוּזָען זיינע הורובָּת... זיךן אַוְשְׁפְּצָעָן אֶסְטָמָעָן אֲזִין אַרְדָּשָׁעָה הוּא, וְאֵם אַרְדָּשָׁעָלְעָט עַזְוֹרָהָעָן אָן אַפְּרָעָט. זיינע אַיְינָעָנָטָם... וְאָוֹסְעָתָה אַפְּרָעָט דָּמָרְדָּרְגָּה זַיְסָט אֲפָרְשָׁוָאָגֵר. זיינע אַיְזָנָעָמָעָן דָּעָר אַרְדָּשָׁעָר בְּאַזְוֹאַפְּסִיכְוָן גַּעַגְּרָעָלְעָן... לְעָבָן...

וזל דעד ווירגענשדי פון די וואס זונען אינט'ס איזטיגונגען כאז בענט דורך דעם היינטיגונג נרויזאמען שונא ראנאנטס געוואלאן — ייסטיג און פוייש — דערגריכבען אונזערעד האנדער און הנאם, אום ווירק צו שאפען אַפְּרַשְׁטָאַרְקֶט אַפְּגַּנְעַאַכְּט יְיִדְישֶׁ פֿאַלְקָה...

הטאו בכפלים ולכו בכפלים וMohenhamim בכפלים
(דרש אחא א', גז).

א טוח רירונגען טרייסט וודרט פון נבאי ישע'י פראיאוינגעאנט.
 אין יומן אינני ברויפסן, נאר א האפעלטן מוייסט.

דאם אירושע פאלק באוזטן א דאפעטלען אויפונגעבן אין באזונג
 גו דו דער מענשחיות און צע זיך לאילו: מיר דארבען זיין א סומטער
 ואנד אעל פעלעער אונגענער אופירונגען און איזן וולבדט דערע.

זון זון אונטאנט און זונטן.

מיהר דארבען פירען הארכאניש צווארעלגעבען צוועשן איזונען
ברודעה, עם אול נט העשען פיניטאטטן און האם. רوانן און פאָד
ויסטונגן און דער גענעלשלאטטן, און זיך דערחויבען או לאַבען פון
קדושה, האען מיר לאָלאר און קהיליג לנאר דערוואָרבען, און דראָט
האָבען מיר באָדערטס דיאָוּפֿאָכְבָּעָן אַידִישְׁעָן בעבען פָּאָדוֹרָאָלְקָעָבָן,
זונען מיר פָּעָלעָעָן באָגָאנֶן צוועשן מענטן מעניש און

זוניען מואר דאפטלט באשטראטט גנווארען—דאם לאנד פון קה.שה
פאלדראערן און אין דער פרומד אונדערעדראָק נעמואָרעהן, וווע די
מענישנערהייט איז און רעדעריג אינסיקטנטען פארוואָרעדלט גנווארהען...
יז שנאַח פון איינעם זום גאנְדרען אַנְדּוּרְמֶר אַסְטְּרֵאַטְּרֵאַט
אַזְּדִּישְׁרָסְּפָּרָאַצְּיָזְׁזָרְדָּעָן וְרְדָּעָן יְהִוּיְוִיטָן.
קָאָן דָּאָם אֲבָעֵן בַּיּוֹם אַדְּוִידְּשָׁעָן פָּאָק אַיְוָגָן נְסִי זַיִן, דָּעָר
יענְגָּרְלָאָכְּבָּר אַיְדָּוִישָׁר וְלוֹעֵן אַיז זָם גַּטְּעָס בְּאַשְׁאָפָּעָן גַּנוֹּוֹרָהָעָן,
וּרְעָס צְרוּיק אַלְּיֻבָּ צְוּוֹשָׁן בְּרוֹדָר אָן בְּרוֹדָר, גַּעַלְגָּדָר וּרְעָטָר
יעַיר נְוּטָן; אַיְסְטָמָנָג הַדְּרוֹחָבוֹגָן אָן פָּאָרְשָׁאָקְּדָּלָט אַדְּבָּיִטָּפָּר
אַז אַיְדָּבְּרָוִיָּן פָּון אַנְוֹנוֹעָן אַרְדְּשָׁעָעָן, יְמִינְעָפְּנָעָרָדָן, דָּאָם
אַנְדּוּרְמֶר פָּון הַיְּוִילְּגָוִיט אָן אַיְדָּוִישָׁקָוִיט אַזְּדִּישְׁרָסְּפָּרָאַצְּיָזְׁזָרְדָּעָן,
איִיְיִי דִּי טְרִיסְטָן אַלְּדָּאָפְּטָלָט אַ-דְּרָאָלְבָּאָלְטָן בְּיַשְׁאָפָּט אָן אַז
(פארטְּעָזָנָג זָוָה יְמִינָה)

תשעה באב ג' תתק"ל תשעה באב ה' ת"ש
אלף שמנה מאות ושבעים שנה
לחורבן בית מקדשנו

תשעה באב...

וינטער פאג אונד דורך...
דרטער פאָלטער מאַסטעטן זענשענענישען ביז אָודֶר
פאלַהֲן דאס שׂוּלְבָּאַסְטָעָן וְאַתָּר וְאַס וְעוֹרָט בְּזִין יְעַדְּן מִיטְּלָרָן
פָּוּ אַזְּדִישָׁן פָּאָלָק אַרוֹסִינְגָּעָטָן.
סֵם אָזְּ נְמַט אַרְדָּאָן קְיוּן גַּנְעַמְדָּעָר אַומְּנוּקָלְאַבָּעָר טָאג אַיְן

הדר טאג פון חורוכן בתי המקדש.
הדר טאג, וואס האט גבראכט דעם אונטערהונגן פון אונזער זעלכטשענדגענער תורה און מלכין לבענען.
מייט דאס אומאנענט הוויטך ויך דרי לאנגען עפֿאכָן פון דרי אידיעישן זיידען, דו גואדרונגנען פון איין ארט צום צוועשען, בויז' הײַדער מיגען פָּגָן...

עומדים און יסודות. עלענד און נומן, פארשיזוועגע רדיופת און פארפאלגונגען... אָלְרַזְנָה, האט דאס אָרוּזִין שפֿאַלְק אָהוֹן זוּן אַרְבָּעָהן.
18 גאנט דהנדער יאָרְגַּעַן נְלֵדוּזָהָן דָּרְגָּהָן גַּעֲמָהָן פֶּרְדָּהָן.
זונט דאס דָּרְגָּהָן פֶּאַלְק אָן דָּרְגָּהָן פֶּן דָּרְגָּהָן בָּאָר אָן

טיפסטען טורען פאָרוֹנְקַעַן אָוּן וַיַּיְנֵט עַל חֲדָבָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
אוֹן טְרוּיְרֶעָן טְרוּיְעֶת דָּאָס פָּאָלְקַעַן נָמֵן נָאָר אוֹוָה עַם גּוֹזְעָן
פָּאָרְלוֹסְטַן פָּוֹן דָּעַם עַפְּכַּעַטְגַּעַן וְגַזְבְּעַנְשַׁעַן שְׂיוּעַם בְּנֵי, וְאָס אָ�וּן
צְוָשְׁעַטְגַּעַן עַדְגַּעַן, נָאָר מָעֵד אוֹוָה דָּעַם חֲדָבָן פָּוֹן דָּעַר אִידְוּישַׁר
אָוּמָה, הָאָן דָּעַם דְּקַשְׁרַׁסְמַן אָוּן יְאָדִיעַשְׁׁעַן הַעֲצֵעַזְעַן וְאָס אָ�וּרְקַעַן
אָמְבָּעָן הַגְּוֹנְגָּעָן וְהַאֲזָּעָן...

עד אין-הוּא בְּכָר גַּוֹּבֵן אֵין אִין-הוּא בְּאֶלְקָלֶס לְעָבָר
או אֲפַעַשְׁאַבָּט נְגַדְּרָעָה.

בֵּין דָּא אָז עַד אַדְיוֹשָׁר שְׁרַפְּרָעָר פָּרוֹאָוָנָדָעָט גַּוְעָוָן, דָּו
אֲדִישָׁעָמָל מִיטָּס' קְדָשִׁים יְוִיּוֹן נָאָךְ גַּאֲצָנָגְבָּעָן; דָּו כְּבָתָה
יְשָׂרָאֵל מִיטָּס' פָּרָעָה אַדְיוֹשָׁר גַּוְעָבָן אַזְּנָחָנָגְבָּעָן; דָּו כְּבָתָה
מִיטָּס' דָּעָם כְּאַמְּנָעָט פָּזָן תְּשָׁעָה אַבָּ, וְעַזְּנָחָנָגְבָּעָן;
אַזְּנָחָנָגְבָּעָן אַזְּנָחָנָגְבָּעָן אַזְּנָחָנָגְבָּעָן, אַזְּנָחָנָגְבָּעָן הַרְוִיּוֹלְמָטָע הַרְוִיּוֹלְמָטָע,
הַמָּאָם עַד אַדְיוֹשָׁר נְשָׁמָה פָּרוֹאָוָנָדָעָט, דָּאָס אֶלְקָלֶס פָּזָן צָעָגָן;

ב' ב'

נשא רבכינו אל כפים.
דו השער פון ישעיאל
אופיז' חורבו בית המקדש,
מיט דער האבן, אונט וווער
מיך דראבען מיט אונגעער
דו וויטאנגען ואקס דער שונא
מיר דראבען ווועסן או
פארטומערעט האץ זונז זיך
אווקונגען פארץ אלקן יישע
ונודר, גנט ערלאך ווועז
נאקסן ווועזן זיך "נאלטַה"
האנט ווועלן זיך גנט אוינפה